HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הכותב א)[א]לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה אם כן למה כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך שאם מכרה ונתנה קיים [ב]כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה ר' יהודה אומר לעולם ב)אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם [ג]כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר [ד]אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה ג)וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: **גמ'** תני ד)רבי חייא [ה]האומר לאשתו וכי כתב לה הכי מאי הוי והתניא ה)האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום אמרי דבי רבי ינאי [ו]בכותב לה ועודה ארוסה כדרב כהנא דאמר רב כהנא [ז]נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה ו)וכדרבא דאמר רבא האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זו שומעין לו מאי כגון זו כדרב הונא אמר רב ז)דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה אי הכי אפילו נשואה נמי אמר אביי ח)נשואה ידו כידה רבא אמר ט)ידו עדיפא מידה נפקא מינה לשומרת יבם איבעיא להו קנו מידו מהו אמר רב יוסף מדין ודברים קנו מידו רב נחמן אמר [ח]מגופה של קרקע קנו מידו אמר אביי מסתברא מילתא דרב יוסף

בעורר

הכותב. אם כן למה כתב לה כו'. בגמרא [ע"ב] מפרש טעמא: הכי גרסינן **רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות.** ובגמ' [ע"ב] מפרש אלו הן פירי פירות: **שמתנה על מה שכתוב בתורה.** דקסבר ירושת הבעל דאורייתא ובבבא בתרא (דף קיא:) נפקא לן מהאי קרא י) לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה האי וירש אותה יתירא הוא לדרשא שהאיש יורש את שארו ושארו זו אשתו. ואע"ג דשארו דקרא לאו אשתו היא דהא כתיב ביה י) ונתתם את נחלתו לשארו וליכא למימר שתירש האשה את בעלה דהא ממשפחתו כתיב י) מיהו גבי קרא יתירא דוירש אותה דרשינן הכי ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו שארו וירש אותה האיש יורש את אשתו: **וכל המתנה כו'.** אבל פירות תקנתא דרבנן היא ומצי לאתנויי עלייהו: **גמ' תני ר' חייא האומר לאשתו.** ולא תני כותב דאשמועינן דבאמירה בעלמא נמי סליק נפשיה בלא שום קנין וכתיבה: **וכי כתב לה מאי הוי.** וכל שכן אמירה: **האומר לחבירו.** כגון שדה של שותפין ואמר האחד לחברו אחד מן הלשונות הללו [בין בכתיבה בין באמירה]: **לא אמר כלום.** דאין כאן לשון מתנה: **בכותב לה ועודה ארוסה.** ודאי מי שהקרקע שלו ובא ליתנו לחבירו צריך לשון מתנה ומתניתין בכותב לה עד שלא זכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה ואין צריך לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן: **ממקום אחר.** שאינה ירושת אבותיו אלא ע"י מעשיו תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין שלו דהואיל ומשום תקנתא דידיה תקון רבנן והוא בא למחול עליה מוחל וכדרב הונא: **בתקנת חכמים.** שתיקנו לטובתי ואינה טובה לי: **כגון זו.** לקמן מפרש אהייא אתמר: **מאי כגון זו.** אהיכא אמרה רבא: **כדרב הונא.** אמזונות שתיקנו לאשה תחת מעשה ידיה ואי אמרה אי אפשי בתקנה זו שתיקנו חכמים לטובתי שחשו לכל הנשים זימנין דלא ספקי להו מזונות במעשה ידיהן ותקנו להן מזונות ומעשה ידיהן לבעל אני איני צריכה לכך מעוגנת אני ואי אפשי לעשות מלאכה אמלא לי מזונות או יש לי אומנות יקרה יתר על כדי מזונותי: **אי הכי.** דטעמא משום דתקנתא דידיה הוא ויכול למחול עליה אמאי אצטריך דבי רבי ינאי לאוקמה בכותב לה ועודה ארוסה אפילו נשואה נמי: **ידו כידה.** והרי הוא כשותף בהן וכיון שנכסים שלו צריך לשון מתנה ואין מועיל בה לשון דין ודברים: **נפקא מינה לשומרת יבם.** כלומר לענין דין ודברים לא פליגי דבין ידו כידה ובין ידו עדיפא מידה אין מועיל בה לשון דין ודברים לסלקו ופלוגתא דאביי ורבא לענין שומרת יבם איצטריך. וביבמות אפליגו בה אביי ורבא בפרק החולץ (דף לח: ואילך) גבי מתני' דפ' דלעיל בהאשה כ) שומרת יבם שנפלו לה נכסים דקתני מתה מה יעשה בכתובתה כו' ואיפליגו בית שמאי וב"ה ואוקי אביי פלוגתייהו בשנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל בחיי בעל הראשון קסבר אביי ידו כידה לפיכך כשמת ונפלה לפני יבם ומתה עד שלא נתיבמה יורשיה ויורשי הבעל שניהם באים לירש זה מכח אחותו וזה מכח אחיו לבית שמאי חלוקה עדיפא ולבית הלל חזקה קמייתא עדיפא לפיכך נכסי מלוג בחזקת יורשי האב ופליג רבא אדאביי דאמר אי דנפלו לה כשהיא תחתיו דכולי עלמא ידו של בעל עדיפא מידה וכשמת עמד אחיו ליבמה במקומו והרי הוא כמותו ואם מתה כשהיא שומרת יבם אין ליורשיה בהן כלום ומתני' דב"ש דנפלו לה כשהיא שומרת יבם: **קנו מידו מהו.** אברייתא דהאומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו קאי אבל אמתניתין לא מהניא קנין ליפות כחה דהא באמירה בלא לשון מתנה סגי לאסתלוקי אפילו מגופה של קרקע היכא דפריש כדקתני סיפא וטעמא דמתני' דאמר ה"ז אוכל פירות לאו משום גריעותא דלשון דין ודברים הוא אלא משום דלא פריש ממאי סליק נפשיה ואמרי' ידה על התחתונה כדמפרש לקמן [ע"ב] ואינה יכולה לומר מן הכל נסתלקת הילכך מה לי קנו מה לי לא קנו אלא אברייתא קא בעי לה דקתני לא אמר כלום וטעמא משום גריעותא דלישנא הוא: **מהו.** מי אמרי' לא הקנה בחליפין הללו כלום ולא אמר עליה אלא לשון דין ודברים או דלמא אין חליפין באים אלא לדבר שיש בו ממש שזה קונה את הסודר ומקנה לו חפץ המכר או המתנה ועל גופה של קרקע קנו מידו ומתנה גמורה היא: **מדין ודברים קנו מידו.** מה שפירש על הקנין קנו מידו והוא לשון דין ודברים ואינו כלום:

בעורר

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך הרי זה אוכל פירות כו'. והא דתנן בחזקת הבתים (ב"ב מט. ושם) ולא לאיש חזקה בנכסי אשתו ופריך בגמרא ל) פשיטא כיון דמשתעבדא ליה לפירא הוא דקא אכיל לא צריכא דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך לאו דוקא דא"כ אכתי משעבדי ליה לפירא אלא לא חש להאריך ואיירי דכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן: **דין ודברים אין לי** בנכסיך ובפירותיהן בחייך ובמותך. ברוב ספרים גרסי' ובפירי פירותיהן וצ"ל דסתם לן כרבי יהודה וא"ת תפשוט מהכא בגמרא דעד עולם לאו דוקא מדלא תנא ליה ושמא לא חש להאריך אלא לסתום כר' יהודה: **ואין** לי עסק בה. וא"ת דאמרינן בהשולח (גיטין מג: ושם) גבי המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא בן חורין וצריך גט שחרור ואם כתב לו אונו זהו שחרורו מאי אונו אמר רב ששת דכתב ליה לכשתברח ממנו אין לי עסק בך משמע דאין לי עסק בך הוי לשון טוב ונראה לרשב"א דאין לי עסק בך הוי כמו שאומר לו הרי את לעצמך הילכך גבי עבד שיכול לזכות בעצמו קני אבל שדה איך יזכה בעצמו: **כדרב** כהנא כו'. ואם תאמר היכי מייתי ראיה דמהני לשון דין ודברים שהוא לשון גרוע דלמא כל הנהו דמייתי מיירי בלשון טוב ואי אפשי בה דמייתי הוי לשון טוב כדמוכח בפרק בתרא דכריתות (דף כד.) ויש לומר דמדקאמר נחלה הבאה לו לאדם דווקא ולא שבאת לו כבר משמע דבלשון גרוע מיירי דבלשון טוב אפילו באת לו כבר יכול להתנות עליה ולר"י נראה דאלשון דין ודברים אין צריך להביא ראיה דמהני דמסתברא הוא דמהני היכא דלא באה לידו כמו בעלמא לישנא מעליא אלא מייתי ראיה דלא תיקשי למאי דאוקמה בכתב לה ועודה ארוסה היכי מצי מקני לה והא קיימא לן דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואף על גב דרבי ינאי דמוקי לה בכותב לה ועודה ארוסה סבר בהאשה רבה (יבמות נג. ושם) דאדם מקנה מכל מקום מייתי ראיה לדידן דקי"ל דאין אדם מקנה מדרב כהנא שיכול להקנות בכה"ג ולבסוף מייתי ראיה דרבא ליתן טעם דיכול להתנות אף על פי שלא בא לעולם דכיון דלטובתו תיקנוה יכול לומר אי אפשי באותה טובה ובמילתיה דרבא לחודא לא סגי בלא מילתיה דרב כהנא דממילתיה דרבא לא שמעי' שיכול להתנות בדבר שלא בא לעולם אע"ג דקאי על מילתיה דרב הונא דאיירי במזונות שלא באו לעולם התם אינו חידוש במה שאין לה מזונות דאטו יש לה ליטול מזונות בעל כרחה וכשרוצה חוזרת בה ולא קא משמע לן רב הונא אלא שיכולה להפקיע מעשה ידיה מבעלה וא"ת בלא רב כהנא נמי למה לא יוכל להסתלק בכותב לה ועודה ארוסה מידי דהוה אשאר כסות ועונה (לעיל דף נו.) דלרבי יהודה בדבר שבממון תנאו קיים ורבי מאיר נמי לא פליג אלא משום דקסבר מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ויש לומר דהכא מיירי באומר לה שלא דרך תנאי אלא אומר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ועוד דלאשה איבעי לה לאתנויי ומתני הבעל והוה ליה פטומי מילי בעלמא והשתא מייתי מדרב כהנא דנהי דמכח תנאי לא מהני מכח סילוק בעלמא מועיל: **קנו** מידו מהו. פירש בקונטרס דאברייתא קאי וקשה לר"י דמה יש להועיל שם קנין שהרי למי מקנה אותה והלא לכ"ע מפקר לה ונראה לר"י דאנשואה קאי דאמרינן דידו כידה אי מהני לה שום קנין או לא:

בוליגא

מסורת הש"ס

א) לקמן קב:, ב) לעיל נו., ג) [קדושין יט: וש"נ], ד) [לקמן קב:], ה) לקמן לה. גיטין עז. ב"ב מג. מט. כריתות כד:, ו) גיטין עז. ב"ק ח: ב"ב מט:, ז) לעיל נח: וש"נ ע: לקמן קז:, ח) [יבמות לט.], ט) [שם], י) [במדבר כז], כ) [דף פ:], ל) [שם מט. ושם],

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פכ"ג מהל' אישות הל' ג' סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' צב סעיף א:

ב ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף ד:

ג ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ח:

ד ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף א:

ה ו ז מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג וז' וסי' סט סעיף ז:

ו ח מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סי' צב סעיף ג:

◆

תוספות רי"ד

הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיך ה"ז אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה א"כ למה כתב לה שאם מכרה ונתנה קיים. כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ה"ז אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה ר"י אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם. כתב לה דין ודברים א"ל בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יירשנה שהתנה על מה שכתו' בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: תני רבי חייא האומר לאשתו. פי' דבאמירה בעלמא בלי שום כתיבה וכל קנין מסתלק. ואי קשיא וכי מאחר דבדיבור בעלמא מסתלק למהדר ביה הא אוקימנא לה לקמן בכותב לה ועודה ארוסה וכיון שמתחלה התנה עמה ואח"כ נשאת לו ע"ד כן נשאת לו שלא יזכה בנכסים הלכך בדיבור בעלמא סגי לן שע"ד אותו הדיבור נשאת לו שלא יזכה בנכסים. וכי כתב לה הכי מאי הוה והתניא האומר לחבירו דין ודברי' אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה לא אמר כלום אלמא מצי א"ל מדין ודברים סליקי נפשאי. פי' שנים הם שותפים בשדה ואומר א' לחבירו א' מג' לשונות הללו לא אמר כלום שהרוצה להקנות שדהו לחבירו צריך שיכתוב לו לשון מתנה לא לשון סילוק. שי"ל לא סלקתי עצמי אלא שלא אערער עליך שום תביעה על חלקך ואין זה לשון מתנה וזכוי שיתן לו חלקו במתנה ואע"פ שהלך חבירו והחזיק לא עשה כלום וה"נ לא (מהני) [מבעיא] באמירה אלא אפילו בכתיבה לא יהא כלום אמרי דר"י בכותב לה ועודה ארוסה. פירוש בוודאי מי שהקרקע שלו ובא לתתו לחבירו צריך שיכתוב לשון מתנה ולא לשון סילוק שלא יועיל כלום. ומתני' בכותב או באומר לה בעודה ארוסה עד שלא נשאת וזכה בנכסים ומתנה עמה שלא יזכה בהן לכשישאנה וא"צ כאן לשון מתנה שהרי אין לו עכשיו רשות בהן וכדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לו לאדם ממ"א מתנה עליה שלא יירשנה. פי' שאינו ירושת אבותיו אלא ע"י [מעשיו] תבא לו כגון נחלת אשתו הבאה לו ע"י נשואין הללו. והואיל ומשום תקנה דידיה תיקון רבנן שיירשנה והוא בא למחול מוחל. דדוקא בירושה שהוא מן התורה אין יכול להסתלק ממנה עד שלא תבא לידו שהאומר מה שאירש מאבא מ"ל לא אמר כלום וכמו שאין יכול למכור כך אין יכול להסתלק ממנה עד שלא תבא לרשותו ואי הות ירושת הבעל דאורייתא לא הוי מצי מסתלק ממנה עד שלא תבא לרשותו אבל משום דהוא מדרבנן יכול להסתלק ולומר א"א בתקנה זו שתיקנו

◆

מוסף רש"י

לעולם אוכל פירי פירות. אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן, אוכל הוא פירי פירות, מוכר פירות ולוקח קרקע שיהא לה קרן והוא אוכל פירות (לעיל נו.). **האומר לחבירו.** שהיה שותף עמו בשדה זו (כריתות כד: ובעי"ז גיטין עז.). **ואין לי עסק בה.** אחת מכל לשונות הללו (גיטין עז.) כלומר לא יהא לי עסק בה, ומכלל אתה שומע אלא הכל יהא שלך, אלא שלא הוציא הדבר בפירוש מפיו (רשב"ם ב"ב מג.). **לא אמר כלום.** ולא אבד זכותו (כריתות כד:) דמאחר שהיא שלו צריך לכתוב לשון מתנה (גיטין עז.) דאין זה לשון מתנה כשאמר לא יהא לי חלק בשלי דבעל כרחו הרי הוא שלו עד שיאמר לחבירו שדי נתונה לך שדי מכורה לך שדי מופקרת לכל מי שירצה (רשב"ם ב"ב מט.) דכיון דכבר יש לו חלק בשדה והוא אומר לא יהא לי חלק בו, אין זה לשון מתנה לחבירו אלא לשון תפלה הוא, הלואי שלא יהא לי חלק בשדה זו וכל זמן שלא אמר יהיה נתון לך שדה זו, לא יצא עדיין מרשותו, ואין תופס לשון זה אלא בדבר שעדיין לא זכה בו והוא מתנה עליו שלא יהא שלו כשיבא הזמן שעתיד לזכות באותו דבר, דאין אדם זוכה בדבר בעל כרחו, כדלקמן דנחלה הבאה לו לאדם לאחר מכן מתנה עליה שלא יירשנה, אבל מכיון שכבר הדבר שלו הוא והוא אומר לא יהא שלי לא אמר כלום, דבעל כרחו יהיה שלו כל זמן שלא יתננה לאחרים (רשב"ם ב"ב מג. עיי"ש). **בכותב לה.** דין ודברים כו', **ועודה ארוסה.** קודם שזכה בנכסים ואין צריך לכתוב לשון מתנה דיכול להתנות כדרב כהנא (גיטין עז.) דאינו זוכה בפירות עד שעת נשואין וכדמסיק ואזיל דירושות הבאות לאדם בתקנת חכמים יכול לעקרן או מתנה עליה קודם הזמן בעוד שלא באו לידו ואומר לא יהא לי חלק באותו ממון העתיד לבא לי בתקנת חכמים, דאין מזכין לו לאדם בעל כרחו (רשב"ם ב"ב מט.). **נחלה הבאה לאדם ממקום אחר.** שאינה ירושת אבותיו מן התורה (גיטין עז.) העתידה לבא לו כגון נחלה דרבנן כדמפרש לקמן (רשב"ם ב"ב מט:). **אדם מתנה עליה.** קודם שזוכה (גיטין עז.). **שלא יירשנה.** כגון דקאמר דין ודברים אין לי על אותה נחלה העתידה לבא לי, כלומר לא יהא לי דין ודברים (ב"ב שם). **וכדרבא.** כלומר ובאיזו נחלה מועיל התנאי, בנחלה הבאה לו בתקנת חכמים כדרבא, אבל בנחלה דאורייתא כגון דין ודברים אין לי בירושת אבי כשימות, לא יועיל התנאי, דבעל כרחו שלו יהא אא"כ יתננה לאחרים בלשון מתנה (שם). **האומר אי אפשי בתקנת חכמים.** שעשו להנאתי, **כגון זו.** דלקמן דמדרבנן היא (שם) אמילתא אחריתא אמרה רבא (גיטין שם). **שומעין לו.** הואיל והתקנה לצרכו נעשית יכול לומר כלום עשו אלא להנאתי, אני אי אפשי בהנאה זו (גיטין שם) דבעל כרחו לאינש לא יזכוהו חכמים, שאם אינו חושש בטובה שעשו לו חכמים לא ניתן לו בעל כרחו, שלדעתו תקנוה חכמים (ב"ב שם). **מאי כגון זו.** אהייא אמרה רבא (גיטין שם) באיזו תקנת חכמים היו מדברים בבהמ"ד שעליה אמר רבא כל האומר אי אפשי בתקנת חכמים כגון זאת התקנה שאנו מדברים בה, שומעין לו (ב"ב שם). **כדרב הונא אמר רב.** כלומר מתקנת מזונות שהבעל נותן לאשה היו עסוקים בבית המדרש והוא נוטל מלאכת ידיה תחתיהן ועל זה אמר רבא כגון זאת התקנה שתקנו חכמים מזונות האשה לטובתה, אם אומרת אי אפשי בתקנת חכמים בזו התקנה שתקנו לטובתי, דהא לדידי אינה טובה, דמלאכת ידי עדיף על מזונותי איזון משלי ואעשה מלאכה לעצמי שומעין לה (ב"ב שם). **איני ניזונת.** משלך, **ואיני עושה.** לך כלום אלא לעצמי (לעיל נח:) איני ניזונת משל בעלי ואיני עושה לו מלאכה, דכי תקון רבנן מזוני להנאתה תקון, זמנין דלא ספקה במעשה ידיה, ואחר כך תקנו מעשה ידיה לבעלה משום איבה, הלכך יכולה לומר אי אפשי (גיטין עז:).